

SADRŽAJ

ZAKOTRLJAJ KAMEN Izrael Regardije

OPASNA BILJKA:

Farmaceutska studija, E. Vinerej, M.P.S.

Psihologija hašiša, Oliver Hado (Alister Krouli)

Poema hašišu, Šarl Bodler, prevod Alistera Kroulija

Žderač hašiša, H.G. Ludlov

ZAHVALNICE

Sledeći autori i izdavači velikodušno su mi odobrili da citiram radove koji su nabrojani. Drago mi je zbog mogućnosti da im se svima iskreno zahvalim.

1. Heinrich Dumoulin, S.J. *A History of Zen Buddhism*. Pantheon Books, New York, 1965.

2. Alan W. Wats. *The Joyous Cosmology*. Pantheon Books, New York, 1962.

3. Dr. Huston Smith. „Do drugs Have Religious Import?“ *Journal of Philosophy*, Vol. LVI, No. 18, Oct. 1, 1964.
4. Aldous Huxley. „Hallucinogens- a Philosopher’s visionary Prediction“ *Playboy Magazine*, Chicago, Nov. 1963.
5. Charles Bukowski. *Interview*. Los Angeles Free Press, March 3, 1967.
6. Timothy Leary, Ph.D. *Introduction* „LSD- Consciousness Expanding Drug“ edited by David Solomon. Geo. Putnam’s Sons, New York, 1966.
7. Timothy Leary, Ph. D. „*How To Change Behavior.*“ (Proceedings of the XIV Int. Congress of Applied Psychology, Vol. 4, Munksgaard, Copenhagen, Denmark). Permission granted by Dr. Timothy Leary.
8. Timothy Leary, Ph.D. „*Interview with Timothy Leary*“. Playboy Interviews, HMH Publishing Co. Inc., Chicago, Ill, 1966. p. 124 *et seq.*

ZAKOTRLJAJ KAMEN

Uvod u eseje o psihologiji hašiša Alistera Kroulija

I

„Sine moj, pohodio me je sinoć Duh i rekao da bih trebao da jedem Travu Arabljana“, napisao je samozadovoljno Alister Krouli (u delu *Knjiga mudrosti ili ludosti*) o hašišu, oko 1917-18 u Njujorku. „I čednošću začaranosti od toga, posmatrah ono što možda beše određeno za

Prosvetljenje očiju mojih. O tome ništa nisam smeo izreći, jer videh da to podrazumeva Misteriju prevazilaženja vremena, te sam u jednom satu našeg zemaljski merenog vremena sakupio žetvu jednog eona, i u deset života to ne bih mogao obznaniti.“

Nekoliko godina pre nego što je gore navedeno napisano, ovaj engleski pesnik i mistik stvorio je seriju od deset velikih tomova nalik časopisu, sa tvrdim koricama, nazvanih *The Equinox* (Ekvinocijum). Namera je bila da se objavi poseban broj, svakog proleća i jeseni, tokom pet godina - čineći ukupno deset brojeva. U njima su bili otvoreno publikovani njegovi izvanredni eseji o psihologiji hašiša. Bila su to njegova najranija otvorena priznanja o povremenoj upotrebi hašiša kao psihodelične supstance.

Prva četiri broja ovog časopisa sadržala su značajan serijal nazvan *Opasna biljka*. Prvi esej, *Farmaceutika hašiša*, engleskog hemičara, E.Vinereja, bio je hemijska i klinička analiza biljke *Cannabis Indica*, hašiša, čiji je prvi rođak marihuana, *Cannabis Sattiva*.

Drugi esej, nazvan *Psihologija hašiša*, napisao je Oliver Hado, što je samo jedan od brojnih pseudonima koje je koristio Alister Krouli. U trećem broju sledi *Poema o hašišu*, koju je napisao Šarl Bodler, a sa francuskog prelepo preveo sam Krouli.

Završni deo ovog serijala sastojao se od izbora iz fantastičnog dela H.G.Ludlova sa naslovom *Žderač hašiša*. Bez sumnje rival de Kvinsijevom delu *Ispovesti žderača opijuma*, Ludlovljeva knjiga, koju je objavio Harpers (Njujork, 1857), jednom objavljena, svakako bi trebalo da bude ponovo izdata u bliskoj budućnosti. To su četiri eseja koja sačinjavaju kostur ovog teksta.

Ko je bio taj Alister Krouli?

Englez po rođenju, veliki poeta i esejista, takođe je bio i neustrašivi istraživač i planinar koji se penjao na Himalaje i druge visoke vrhove, a pored svih ovih talenata, bio je i veliki mistik. Uprkos mnogobrojnim razlozima za veliku slavu, oko njega se stvorila zlokobna novinarska aura da bi na predug period učinila nejasnim viđenje kakav je čovek zapravo bio. Do ovog zataškavanja činjenica došlo je delimično zbog njegove

sopstvene taštine i nedostatka diplomatije, a delom usled neznanja i osvetoljubivosti nekih novinara koji su se poput lešinara molili za svaki njegov nekonvencionalni postupak, čak i najmanji. Tragični ishod, međutim, jeste taj da danas postoji malo ljudi koji znaju za šta se on zaista zalagao. Nekolicina je možda čula uobičajene skandalozne glasine da je koristio droge, da je bio seksualno raskalašan, da je bio krajnje nemoralan, i iz ovih razloga otvoreno osuđen kako od britanske štampe tako i od izdavačke kuće Hearst u Sjedinjenim Državama. Još uvek mogu da se setim velike reportaže iz jednog broja nedeljne žute štampe, iz mog detinjstva, koja daje najjezivije i najsenzacionalnije opise nekih od njegovih aktivnosti.

Što se tiče Kroulija kao mistika, bio je poznat kultistima svoga vremena. Mnogi od njih smatrali su ga nedvosmisleno zlim i degenerisanim- iako neki, i pored svega, nisu oklevali da ukradu dosta iz njegovog pisanog materijala, koristeći ga po pravilu bez zahvalnice. Niko nije imao lepu reč za njega- sa izuzetkom retkih recenzenata njegovih stihova, kao što je Žilber K. Česterton.

Gotovo isto važi i za veliki broj „metafizlersa“ današnjice. Pročitao sam nešto od njihove skorašnje literature koja potpuno osuđuje psihodelične droge, kao da su ove satanska pretnja upravo njihovoj školi misticizma. Najskoriji napad pojavio se u Holivudskom metafizičkom mesečniku, a napisao ga je dovoljno iskren pisac koji sebe predstavlja kao učenika debelog Hindu „avatara“ smešnog izgleda koji, kako se kaže, zaklet na apsolutno ćutanje, godinama nije otvorio usta da bi govorio.

Umesto toga-kao da to nije pričanje-on koristi pokazivač i štampanu tablu sa slovima putem koje saopštava svoju autoritativnu božansku poruku svetu gladnom Boga. Njegovi glava i vrat, pak, izgledaju kao da je usta prilično dobro koristio u svrhe koje nemaju veze sa pričanjem. Ovo je tip i simbol mnogih Kroulijevih kritičara.

Moderno doba dalo je niz novih elokventnih glasova da potkrepe i potvrde mnoge od Kroulijevih nekad nečuvenih stavova u vezi sa psihodeličnim supstancama: Oldas Haksli, Alan Vats, Timoti Liri i Ričard Alpert - da navedemo samo nekolicinu od poznatijih ličnosti koje u naše vreme usmeravaju pažnju ka dramatičnoj činjenici da sada postoje

hemijska vrata koja obećavaju otvaranje ka višim i mističnim stanjima svesti. To je, između ostalog, ono što je Krouli pokušavao da kaže pre više od pola veka.

U njihovom pristupu nema ničega radikalno novog. No, jedna od stvari koje su drugačije jeste laboratorijski razvoj novih hemijskih proizvoda koji obećavaju bezgranično veću pouzdanost i efikasnost nego, recimo, hašiš, droga koju je Krouli u jednom momentu, u odsustvu bolje supstance, veličao. Nije on bio nesvestan činjenice da je hašiš nepredvidiva droga; jednom je napisao da su svi načini pripremanja *Cannabis Indica* slični po tome što je njihovo dejstvo isuviše neizvesno da bi se lako ili sa sigurnošću moglo standardizovati. To čak nije ni pitanje umerenih granica, rekao je; od dva naizgled slična uzorka, jedan može izgubiti pedeset posto snage za nekoliko dana. Neki uzorci mogu biti sasvim neaktivni. To je činjenica koja je dovela da potpunog napuštanja upotrebe ove droge u medicini. Ali, u vreme kada je on pisao, bila je jedna od najboljih koju je mogao da pronađe.

II

KAKO je uopšte Krouli otkrio da droge mogu da simuliraju ili izazovu mistično stanje?

Za početak, sigurno je da je bio upoznat sa predavanjima Vilijema Džejmsa sa Giforda, čije bi eksperimentalno stanje uma bilo u celini prijatno nestrpljivom, jakom, mladom čoveku koji je tek izašao sa Kembridža. Mora da je pročitao taj predivni pasus koji je Džejms napisao: „ Pre nekoliko godina, ja sám sam došao do nekih zapažanja o vidu intoksikacije azotastim oksidom i objavio ih. U to vreme nametnuo mi se jedan zaključak i moj utisak o njegovoj istinitosti je od tada ostao neuzdrman. Isti je da naša normalna budna svest, racionalna svest kako je zovemo, nije drugo do jedan poseban vid svesti, dok je sve u vezi sa njom, odvojeno najslabijim paravanom, ono gde leže potencijalni oblici sasvim različite svesti. Možemo ići kroz život ne sumnjajući u njihovo postojanje; ali primenimo potreban stimulus i ona su na dohvat ruke u svoj

svojoj celovitosti, određene vrste inteligencije koje negde sigurno imaju svoje polje primene i prilagođavanja...”

Nedugo po izlasku sa Kembridža, 1898, Krouli je uveden u članstvo Hermetičkog Reda Zlatne Zore, tajno društvo devetnaestog veka, koje je učilo arhaičnom sistemu ritualne magije. Ovaj sistem, koji je poslužio kao osnova za njegovu organizaciju koju je osnovao deceniju kasnije, zaslužuje barem kratak opis, zajedno sa svojim istočnjačkim ekvivalentom- jogom.

Zlatna zora je bila okultna organizacija izvedena iz nekih visokih britanskih masonskih loža, 1878 godine. Dozvola za njeno ustanovljavanje u Britaniji stigla je, kako se čini, iz Evrope, od navodnih potomaka srednjovekovnih Rozenkrojcerskih grupa. To je, dakle, bilo tajno rozenkrojcersko telo.

Njena trojica vođa, takođe visoko rangirani masoni, verovali su, između ostalog, da žene ne bi trebalo lišiti prava na članstvo kao što je bilo kod slobodnih zidara. Umetnici, advokati, lekari, glumci, glumice i skromni muškarci i žene svih profesija bili su primljeni u članstvo. Članovi su bili i mnogi poznati pisci - Vilijam Batler Jejts, Artur Edvard Vajt, Algernon Blekvud, Artur Mahen, J.V.Brodi Ines, i mnoge druge ugledne ličnosti iz sveta književnosti.

Postojali su ceremonijalni činovi i stepeni koji se nisu mnogo razlikovali od onih u masonskom redu, pri čemu je najveća razlika bila u tome što su neka okultna učenja pretendentima bila prenošena tokom ceremonije. Nakon što je sa uspehom položio ispit koji je prethodio napredovanju ka sukcesivno višem stepenu, primao je dalja učenja i neke vežbe koje je trebalo da uradi. Krouli je, naravno, s lakoćom prošao ove ispite i činove sa zapaženim uspehom i velikom brzinom. Kako je bio široko načitan i pre pristupanja Redu u starosnoj dobi od 23 godine, nije bilo puno toga čime ga je, u teorijskom smislu pre svega, Red mogao iznenaditi.

Kao okultna organizacija, Zlatna zora je zadržala najstrožu tajnost. U početku su njeni članovi bili birani sa najvišim stepenom skrupuloznosti - stav koji je kasnije definitivno postao fleksibilniji. Njena učenja i metode obuke predviđale su kazne pridružene obavezama koje bude najviše

strahopoštovanje, kako bi se osigurala ta tajnost. Kasnije, kada su nastale promene u upravljanju Redom zbog smrti jednog od vođa i ostavke drugog, tvdu struju je preuzeo Mek Gregor Meters koji je bio ugledni kabalista. On je preveo tri srednjeevokovna magijska teksta: *Veliki ključ kralja Solomona, Otkrivena Kabala* (koja se sastojala od određenih delova iz Knor fon Rozenrotovog latinskog prevoda *Zohara*, kom je prethodio dugačak, prilično učen uvod) i *Knjiga svete magije Maga Abramelina*.

S vremenom je izbila pobuna među običnim ljudima, članovima Reda, verovatno usled Metersovih iracionalnih diktatorskih stavova. Tu je, naravno, bilo uobičajenog prepiranja, kleveta i mnogo skandala, u kojima je Krouli, na žalost, imao istaknutu ulogu.

Unutrašnja rasprava nastavila se tokom nekoliko godina, dok nije došlo do usijanja glava kada je jedna grupa članova isterala svog vođu. Meters je zadržao šačicu lojalnih sledbenika.

Jejts je pripadao jednoj od disidentskih grupa. Artur E. Vajt, za koga je Kenet Reksrot šaljivo govorio „naučnik“, osnovao je drugu frakciju koju je nazvao Rekonstruisani rozenkrojcerski red. Ona je načinjena budalastom, opterećena težinom Vejtsovog pompeznog žargona i nespretnog literarnog stila. Druge grupe su bile priznate u različitim delovima Velike Britanije, svaka od njih istrajavajući u najvažnijem radu Reda- razumevati magijske procedure kao Put do Svetlosti.

U nekoliko reči, Magija je naziv za primitivan psihološki sistem. Njen cilj je bila iluminacija – biti „doveden u Svetlost“. Dosezanje transcendentnog iskustva pomoću rituala i drugih tehničkih procedura bila je suština sistema, što bi neupućeni laik teško pretpostavio, ali čime su neki psiholozi, uključujući K.G.Junga (i koji čine ono što je Abraham Maslov nazivao Trećom školom) bili duboko impresionirani.

Pojedine starije škole inicijacije sigurno su koristile neku vrstu droga u sakramentalne svrhe. Koje su tačno proizvode zapravo koristili, nije jasno. Sumnjalo se na henbanu, beladonu, hašiš, opijum i solanaceu. Savremena škola, koju je u zadnjoj četvrtini 19 veka vodio Meters, s

neodobravanjem je gledala na sve takve metode, zalažući se za klasične tajne tehnike umnog i spiritualnog treninga.

Vilis V. Harman je u brižljivo napisanom eseju „Pitanje droga koje proširuju svest“ (*Main Currents*, Vol. 20, No. 1, 1963) izjavio da su, tokom godina zabeležene istorije, različite grupe u okviru nekoliko religijskih tradicija podjednako insistirale na tome da čovek ima mnogo veće potencijale za saznavanje, a samim tim i moć nad svojom sudbinom, nego što bi mogao da sanja. Podrazumevali su se svi, od antičkih gnostika do modernih Teozofa, uključujući i Hindu, Budizam, muslimansku i hrišćansku religiju. Oduvek su tvrdili da je moguće *znati*- na način koji je potpuno drugačiji od prostog sakupljanja činjenica- spoznati čovekovu suštinsku prirodu i njegovu pravu vezu sa stvaralačkom silom iza ili unutar univerzuma. Tamo, pisao je Herman, leži njegovo ispunjenje- dakle, šta je to što vrednuje kao najviše nakon jasnog viđenja smisla života. Zbog ove određene vrste znanja, ljudi su sledili verske učitelje svih boja i mišljenja i priključivali se tajnim društvima. Dobrovoljno su se potčinjavali naporima složenih obreda inicijacije i godinama obučavali u raznim tehnikama joge i meditacije. Postili su, šibali se i sprovodili sve vrste asketizma. Među svima njima, iskustvo gnoze, direktnog opažanja i znanja, bilo je cenjeno kao najviše od svih ljudskih iskustava i dostignuća.

Magija je dakle, kao primitivna psihološka tehnika koja je u skorije vreme bila učena i praktikovana unutar Zlatne zore, očito nešto čemu je Krouli bio u potpunosti izložen od momenta kada je postao član. Nekoliko godina nakon takve inicijacije, kada je postao vičan kao aktivni student, napisao je esej pod naslovom *Inicirana interpretacija ceremonijalne magije*, čiji veliki delovi treba da budu citirani ovde, makar i samo kao semantička šema da definiše moje izraze.

Kao uvod, moram da kažem da u to vreme psihoanaliza nije bila poznata. Ništa iz te oblasti tada još nije bilo prevedeno na engleski. Dakle, nije bio upoznat sa mnogim od naših sada uobičajenih i popularnih mentalnih konstrukata - kao što je nesvesno, super ego, libido, psihodinamika i tako dalje. Umesto toga, s obzirom na to da je učio nešto malo iz neurologije, pokušao je da objasni rezultate magije i joge u

terminima cerebralne fiziologije, kako je on razumeo, i prilagodio je potrebama svoje teze.

Iako je esej prilično dug, zavrđuje iscrpno citiranje kako bi se pokazao njegov racionalistički pristup ovim teškim psihospiritualnim problemima.

„Vrhunska je zabava za studenta magijske literature koji nije potpuna budala- a retka je takva kombinacija!- da primeti sitničavi kriticizam usmeren protiv utvrđjenja njegove nauke... Nisam zainteresovan da poreknem objektivnu realnost svih 'magijskih' fenomena; ako su iluzija, one su barem jednako realne koliko i mnoge neosporne činjenice svakodnevnog života, a ako pratimo Herberta Spensera, one su u najmanju ruku dokaz nekog *uzroka*.

„Ova činjenica je naša osnova. Šta je uzrok mojoj iluziji viđenja duha u trouglu umetnosti?

„Svako površan, svaki ekspert za psihologiju, odgovoriće: 'Taj uzrok leži u tvom mozgu'

„Englesku decu uče (uz dužno poštovanje Dekreta o obrazovanju) da se univerzum nalazi u beskrajnom prostoru; Hindu decu da je u Akaši, što je ista stvar.

„Oni Evropljani koji zađu malo dublje, uče od Fihtea da je pojavni Univerzum kreacija Ega; Hindusima, ili Evropljanima koji uče kod Hindu gurua, je rečeno da se pod Akašom podrazumeva Čit-akaša. Čit-akaša smeštena je u 'trećem oku', dakle, u mozgu. Pretpostavljajući više dimenzije prostora, možemo ovu činjenicu prilagoditi realizmu; ali nema potrebe za tolikim trudom.

„Ako je ovo istina za običan Univerzum, da svi osećaji zavise od promena u 'mozgu', moramo obuhvatiti i iluzije, koje su, konačno, osećaji jednako kao i 'realnosti', u klasi fenomena koji zavise od promena u mozgu.

„Magični fenomeni, međutim, spadaju u posebnu pod-klasu, pošto su oni voljni i njihov je uzrok serija 'stvarnih' fenomena nazvanih operacije Ceremonijalne magije.

„One se sastoje od:

- (1) Vida. Krug, kvadrat, trougao, sudovi, lampe, odore, oruđa, itd.
- (2) Zvuka. Molitve.
- (3) Mirisa. Parfemi.
- (4) Ukusa. Sakramenti
- (5) Dodira Kao pod (1)
- (6) Um Kombinacije svega ovoga i odrazi na njihov značaj.

„Ove neobične impresije (1-5) stvaraju neobične promene u mozgu; stoga je njihov zbir (6) neobične vrste. Njena projekcija u vidljivi pojavni svet je stoga neobična.

„U ovom se sastoji realnost operacija i efekata ceremonijalne magije i ja shvatam da je odbrana dovoljna, sve dok se 'efekti' odnose samo na one fenomene koji se pojavljuju samom magu, pojava duha, njegov razgovor, mogući šokovi zbog drskosti, i tako dalje, čak do ekstaze s jedne strane i smrti ili ludila sa druge...

„Ovo je čisto materijalistička racionalna izjava, nezavisna od bilo koje objektivne hijerarhije. Filosofija nema šta da kaže, a nauka može odložiti osudu, očekujući detaljnu i metodičnu istragu navedenih činjenica.... Naša ceremonijalna magija tada biva svedena na niz detalja, iako naravno, empirijski, fiziološki eksperimenti i svako ko bi ih pametno izveo nemaju razloga da se plaše rezultata...

Magijski principi, slični onima upravo opisanim, spontano se primenjuju na „događajima“ o kojima povremeno čujemo. Pojavljuju se među nekim od „hipi“ ili „svinger“ predstavnika savremenog psihodeličnog pokreta. Iz jednog nedavno ispričanog događaja, na primer, može se rekonstruisati sledeća slika:

- (1) Vid Boje, svetla, brzo bljeskanje poput kaleidoskopa, utičući na mozak preko optičkog nerva.
- (2) Zvuk Najbučnija vrsta muzike, popularna ili klasična, koja probija mozak gotovo do zaborava ili neosetljivosti.
- (3) Miris Povremeno se koristi marihuana kako bi se povećala aktivnost nervnog sistema. Njen jedinstven, karakterističan miris je za neke ljude stimulativan.
- (4) Ukus Opet, i alkohol (umereno korišten) i marihuana koriste se zbog stimulacije ukusa.
- (5) Dodir žena U nekim slučajevima, čuje se za „orgije“ i razmenjivanje u tom kontekstu. Osećaj tela, tople kože, genitalija, koitusa, uzdiže taktilna (koja se tiču dodira- prim.prev.) iskustva.
- (6) Um Sve ovo- moguće i njihovo ujedinjavanje u „vrhunskom“ iskustvu.

Ove jednostavne, osnovne teme mogu se izraziti na mnogo različitih načina.

III

ONO, međutim, što je zaista važno u vezi sa Redom jeste njegova konfrontacija sa dva čoveka koji su bili članovi višeg, takozvanog reda posvećenika. Oni su bili predodređeni da odigraju ogromnu ulogu u njegovom kasnijem spiritualnom razvoju. Jedan od njih bio je Džordž Sesil

Džouns, hemičar i metalurg, koji je ostao u najbližem kontaktu sa Kroulijem dugi niz godina. Bio je prijatelj i savetnik.

Drugi je bio Alan Benet, bez određenog zvanja. Rečeno je da je inženjer elektronike, oduševljeni student istočnjačkih religija i filosofije- i finansijski hendikepiran čovek. Njegov oslabljeni ekonomski status potiče, delimično u svakom slučaju, od hronične bronhijalne astme koja je opustošila njegovo zdravlje i efikasnost. Ona ga je očigledno sprečila da svoje talente uspešno iskoristi na bilo koji način koji bi bio nagrađen.

Kako je Alan u vreme kada ga je Krouli prvi put sreo praktično 'bio na dnu', Krouli ga je pozvao da sa njim deli stan, koliko god dugo želi. Za Kroulija u to vreme novac nije predstavljao problem, s obzirom na to da je nasledio povelik iznos. Tako je Alan postao Kroulijev gost i verovatno prvi put u svom životu imao dobar smeštaj, bio dobro nahranjen i odeven.

Pošto je Alan bio viši posvećenik Zlatne zore, njegov deo *quid pro quo* bio je da Kroulija nauči svemu što je znao o magijskim veštinama. Prihvatio je taj zadatak i obavio ga izuzetno dobro. Krouli se pokazao kao sposoban učenik i Alan je znao šta radi. Zajedno su postigli mnogo toga, a intelektualni tragovi ove veze ostali su sa Kroulijem tokom čitavog života.

Alan je kasnije napustio kompletnu metodologiju Zlatne zore - i uz Kroulijevu finansijsku i druge vrste pomoći, napustio Englesku i otišao na Daleki istok, u čemu je njegova astma igrala odlučujuću ulogu. Tamo su, u mnogo toplijoj i boljoj klimi, njegove respiratorne tegobe u velikoj meri bile olakšane. Zapravo, dok je bio na Cejlonu, prešao je u budizam i time ispunio svoj životni san. Pod novim pričesnim imenom Bhikkhu Ananda Metteyya, odigrao je značajnu i efikasnu ulogu u pomoći da se Tera Vada budizam prenese u zapadni svet. Kroulijeva upotreba budističkih *skhandi* kao analitičke sheme u knjizi *Psihologija hašiša*, vodila je direktno do Alana.

Ono što je najznačajnije u vezi sa ovom bliskom vezom dvojice ljudi, međutim, jeste sledeća osnovna činjenica. Tokom oko godinu i po dana koliko je živeo u Kroulijevom stanu u Londonu, Alan je bio primoran da koristi mnoge različite lekove kako bi postigao barem privremeno olakšanje od teških astmatičnih napada. Hladno, vlažno i maglovito

englesko vreme razaralo je njegov šištavi respiratorni sistem. Za neke lekove se činilo da prilično dobro deluju, barem u početku, drugi su bili poražavajuće neuspešni. Čak i kada bi neki i delovali, morao je da ih uzima u tolikim količinama da bi se njima otrovao. Tada bi različite vremenske periode proveo ležeći; letargičan, pospan i inertan.

Ipak, pored nalaženja olakšanja od bronhijalnih spazama, otkrio je da su neki od lekova koje je upotrebljavao bili psihodelici, kako bismo ih danas nazvali. Širili su horizonte uma i rastočili granice ega, povremeno izazivajući neopisiva stanja mistične svesti sa kojom je već bio upoznat usled svojih meditativnih i molitvenih vežbi.

Ovako zaintrigiran, postao je koncentrisan i studiozan učenik farmakologije kakva je postojala u to vreme, čitajući sve što mu je bilo dostupno, a nadasve pametno. Eksperimentisao je sa svim drogama koje su mu bile dostupne. Neposredni cilj bio je pronalaženje one jedne magične droge koja će otvoriti vrata ka tim višim stanjima.

Bila je to njegova osnovna teza. To je bila teza koju je Krouli nasledio od Alana. Usvojena je u celini i sa radošću. Krouli je takođe otišao da uči farmakologiju. Diskutovao je o problemu sa mnogim lekarima, fiziolozima i neurolozima i eksperimentisao sa još više entuzijazma i iscrpnije nego njegov guru, Alan Benet.

(Trebalo bi, kao napomenu, spomenuti najčudniji fenomen, da se kod Kroulija nakon nekoliko godina takođe razvila astma. Nekolicina njegovih intimnih prijatelja, a kasnije i učenika takođe su bolovali od astme.)

U međuvremenu je imao želju za putovanjem. Svet je bio njegova ostriga. Nasledivši znatno bogatstvo od rođaka u vezi sa pivarom na jugu Engleske, njegova želja da putuje bila je lako ostvariva. Pešačio je, istraživao, penjao se na planine u Škotskoj, Švajcarskoj, Meksiku i konačno u Indiji-i pokušao da imitira mnoge od egzotičnih podviga svog drugog dugogodišnjeg idola, Ser Ričarda Bartona. Prešao je deo Sahare koji se graniči sa Alžirom i Tunisom, mešajući se slobodno sa Arapima čijoj se muževnosti i virilnosti počeo diviti. Tamo je sreo i šeike, neprojenih tipova i nivoa važnosti, otkrivajući da su neki od njih bili upoznati sa upotrebom droga koje su egzaltirale i širile svest. Učio je od njih i dobro naučio.

Prilično je sigurno da je pod njihovim tutorstvom naučio mnogo više nego samo homoseksualne običaje. Primenom ovih egzotičnih droga, uključujući naravno i hašiš, iskusio je široku lepezu viših stanja svesti, o kojima je pisao sa mnogo više iluminacije od gotovo bilo koga drugog koga znam.

Tokom produžene posete Cejlonu, gde je otišao da poseti Alana Beneta, vežbao je jogu i učio orijentalne filosofije sa svojom karakterističnom živošću i entuzijazmom. U dve zasebne prilike u prvih pet godina ovog veka, penjao se na neke od najviših vrhova Himalaja i gotovo uspeo - ali, ne u potpunosti. Ipak, jedan od rezultata ovih ekspedicija bio je taj što je ušao u mala kraljevstva Nepala i Sikhima koji se graniče sa Tibetom, gde je stekao značajno praktično znanje o budističkim i lamaističkim tantričkim metodama. Ostatak je osetan u njegovim najranijim tehničkim zapisima.

Što se tiče joge, jedan od najvećih autoriteta među starim tekstovima, Aforizmi Patanjalijeve joge, definiše jogu kao „sprečavanje modifikacija načela mišljenja“. Ukratko, dakle, to je onaj psihološki proces koji za cilj ima koncentraciju. Iz svih najvažnijih istočnjačkih mističnih spisa proizilazi da se ovo postignuće smatra osnovnom potrebom ili preduslovom za postizanju spiritualnog iskustva, ili Samadija, kako se naziva. Vežbajući ovu veštinu dugi niz godina i postavši učitelj, što je bio, koncentracije i meditacije, Krouli je o ovoj temi pisao razumno, sa jasnoćom i autoritativnom jednostavnošću koja se ne nalazi nigde drugo. Jedna mala knjiga sa naslovom *Deo I knjige IV* je dragulj jasnoće i mudrosti. U nekoliko izdanja časopisa *Equinox* mogu se naći desetine klasičnih instrukcija o raznim aspektima joga položaja, disanja, koncentracije i tako dalje- sve prelepo napisane i bez suvišnih podataka.

Treba to da ubacim na ovom mestu jer su ga zbog svog živahnog smisla za humor, koji je vrio svuda oko njega i prodirao u gotovo sve što je pisao, neki čitaoci i mnogi kritičari videli samo kao smešnog čoveka. Nikada im nije palo na pamet da je njegov humor nosio sa sobom i izuzetno ozbiljnu ideju. Bila je to književna i psihološka tehnika primenjena u brojne dobro definisane ciljeve. Ne samo da bi se otkrio subjekat, što je

naravno bilo najvažnije, ne samo da bi se odvojilo žito od pleve, već pre svega da bi se odvojile ovce od koza. Tako je, dakle, testiran čitalac. Ako ovaj ne bi mogao da podnese ovo otkrivanje, već je i dalje pravio buku oko starog furnira praznoslovlja i sujeverja, to nije bila vrsta osobe koju bi trebalo ohrabrivati u Velikom radu. Ili, ako bi humorom bio prevaren da poveruje kako tu nema ništa drugo, Krouli bi mislio da je to fanatik kog bi, sve u svemu, trebalo obeshrabriti od bavljenja ovim poslom. Osećao je da bi, kada bi prolaz postao previše težak, ili kada su spoljašnji i unutrašnji pritisci rasli, što se sigurno dešavalo, takva osoba podlegla neurotičnom oboljenju ili nečemu gore. Krouli nije želeo ništa od toga.

U dosta kasnijem radu, naslovljenom *Osam predavanja o jogi*, koji je bogat razumom, finim humorom i jednostavnim izlaganjem najdubljih značenja, nalazimo sledeće:

„(1) Više je besmislica izrečeno i napisano o jogi nego o bilo čemu drugome na svetu. Većina ovih besmislica, koje pothranjuju šarlatani, zasnovana je na ideji da u njoj postoji nešto misteriozno i orijentalno. Ali nema. Ne tražite od mene obeliske i odaliske, rahat-lokum, bulbule, ili bilo koje šljašteće slikovito izlaganje trgovaca jogom. Ja sam privlačan, ali ne upadljiv. Ne postoji ništa misteriozno ili orijentalno ni o čemu, kao što zna svako ko je pametno proveo imalo vremena na kontinentima Azije i Afrike...

„(2) Svi fenomeni kojih smo svesni dešavaju se u našim umovima, te je stoga jedino u šta treba da gledamo um: koji je stabilnija mera nego što se pretpostavlja, kod svih vrsta čovečanstva...

„(3) Onda moramo da počnemo da učimo o jogi gledajući značenje reči. Ona znači Ujedinjenje, od istog sanskritskog korena kao grčka reč zevgma, latinska reč Jugum i engleska reč par volova. (Yeaug- ujediniti)...

„(4) Joga znači Ujedinjenje.

„U kom smislu ćemo ovo razmatrati? Kako će reč joga implicirati sistem religijskog treninga ili opis religijskog iskustva?

„Možete slučajno zapaziti da se reč religija može poistovetiti sa jogom. Ona znači vezivanje zajedno.

„(5) Joga znači Ujedinjenje.

„Koji su to elementi koji su ujedinjeni, ili treba da se ujedine, kada se ova reč koristi u svom uobičajenom značenju prakse široko rasprostranjene u Hindustanu, čiji je cilj emancipacija individue, koja uči i vežba iz manje priyatnih aspekata svog života na ovoj planeti?

„U umu pobožne osobe, ovaj kompleks inferiornosti koji se smatra njegovom pobožnošću tera ga da ovu emancipaciju tumači kao zajednicu sa gasovitim kičmenjakom kog je izmislio i nazvao Bog. Na oblačno isparenje njegovih strahova, njegova imaginacija je bacila ogromnu iskrivljenu senku njega samog i on je zbog toga prestravljen... Zbog tog preplavljujućeg mijazma straha, čitavo pitanje joge je postalo nejasno. Savršeno jednostavan problem zakomplikovan je najbednijim etičkim i sujevnim besmislom. Istina je, ipak, sve vreme strpljivo prisutna u samoj reči...

„Nekima od vas može se učiniti da su ova objašnjenja u priličnoj meri obesmisliła jogu; da sam je sveo na kategoriju običnih stvari. To mi je bio cilj. Nema smisla biti uplašen od joge, osećati strahopoštovanje za jogu, zbunjen i mistifikovan jogom, ili entuzijastičan oko joge...

„Na terasi Caffe des Deux Magots, jednom prilikom je trebalo prezentovati čitavu doktrinu joge u najmanjem mogućem broju reči 'sa uzvikom, i sa glasom Arhangela i sa trubom Božijom'. Prva Epistola Sv. Pavla Soluncima, četvrto poglavlje i šesnaest stih. To sam i učinio.

„Sedite mirno. Prestanite da razmišljate. Ućutite. Izađite!“

Ovo je Krouli na svom racionalističkom vrhuncu. To se više nego dobro poredi sa Lirijevom mantrom „Uključite se, priključite se, ispadnite!“ U osnovi, razlika između Lirija i Kroulija je u tome što je potonji zahtevao disciplinu i vežbu u meditativnim veštinama, kao najvažnija sredstva istraživanja unutrašnjeg sveta uma i duha. To je, zapravo, ključna stavka ova četiri eseja o hašišu. O lizergičkoj kiselini kao hemijskom sredstvu, koje se upotrebljava da potpomogne uvežbanu koncentraciju i meditaciju, može se reći mnogo toga. Kroulijevo uverenje bilo je da bi stoga trebalo da očekujemo mnogo bolje rezultate sa njenom upotrebom, nego ako bi se kao sredstvo koristila samo meditacija, i obrnuto.

Otpribliže deset godina nakon što je iniciran u Hermetički red Zlatne zore, Krouli je konačno zastao u Engleskoj da bi osnovao svoju organizaciju za obuku. Bilo je to deset dugih, značajnih i plodnih godina provedenih u lutanju po licu zemlje, eksperimentisanja sa svim poznatim metodima izazivanja najviših mističnih stanja. Mnogi od tradicionalnih sadržaja Zlatne zore bili su ugrađeni u strukturu njegovog reda, A. A. Ipak, u mnogo čemu, potonji se razlikovao od svog prethodnika. U osnovi, najveća razlika nalazila se u njegovom ujedinjavanju joge i magije u jedan sistem koji je kao cilj imao dosezanje Svetla.

Svako od njegovih putovanja urodilo je plodom neke tehnike ili unutrašnje discipline koja bi se mogla iskoristiti kao tanani segment u ogromnom mozaiku ili panorami metoda i naučnih pristupa. Mali deo ove široke scene može se videti u njegovom eseju *Psihologija hašiša*. Jasno, to nije delo uskumnog ludaka ili fanatika. Da bi se zaista razumela genijalnost ovog čoveka, trebalo bi se upoznati sa tehničkim instrukcijama koje je napisao o svim fazama dvaju starih sistema sa kojima je radio. Mora se prihvatiti kao činjenica da je u oba dostigao vrhunac. Ovo potvrđuje sadržaj i kontekst takozvanih zvaničnih instrukcija njegovog Reda, kao i sledeće, koje je posebno pogodno danas kada toliko neiskusnih mladih zadobijaju „udarce“ od psihodeličnih droga:

„Baš kao što nečije prvo zaslepljujuće oduševljenje novim krajolikom pretvara, dok nastavlja da zuri, u divljenje izvrsnim detaljima vidika. U početku su bili zamagljeni zaslepljujućim naletom opšte lepote; pojavljuju se jedan po jedan kako se šok smanjuje i strastvena zanesenost predaje se razumnom interesovanju.

„Na isti način Posvećenik gotovo uvek počinje lavinom stihova dahćući mistične ekstravagancije o 'zabranjenoj ljubavi', 'nezamislivom blaženstvu'. (Ovo odgovara emocionalnoj i metafizičkoj magli koja je karakteristična za pojavu misli iz homogenosti. Kratka i jasna diferencijacija ideja obeležava um odraslog.) Obično gubi osećaj za proporciju, za humor, za stvarnost i za procenu zvuka. Njegov ego je često naduvan do

tačke pucanja, do tačke kada bi bio prezirno smešan da nije tako žalosno opasan za sebe i druge. Takođe, ima tendenciju da svoje novootkrivene istine o iluminaciji shvata kao jedinu istinu, i insistira na tome da one moraju biti važne i validne za sve ljude koliko su za njega.“

Moraće se pretpostaviti da je običan čitalac u celini neupoznat sa onim čemu je Krouli stremio. Da bismo ispravili ovaj propust, dozvolite da pretpostavimo da ste učenik misticizma i da ste se prijavili kod njega kao kod takozvanog autoriteta za obuku u metodama Velikog rada. Ovo je jedan arhaični termin koji se odnosi na samodisciplinu koja vodi prosvetljenju. Prva dužnost koja se postavlja pred početnika jeste da pročita neka dela sa uvodne liste zvanične literature koja mu je data da je iščita. Kada, nakon oko tri meseca, završi sa čitanjem, može da se prijavi za pismeni ispit naučenog materijala. Osnovna namera ovde je bila samo da se utvrdi da je, u najmanju ruku, stekao intelektualno poznavanje osnovnog klasičnog materijala.

U slučaju da je želeo da nastavi dalje i da je bio primljen, zaklinjao se kao Pripravnik Kroulijeve organizacije A A. Ova zakletva samo je izražavala na formalan način da će se posvetiti Velikom radu.

Pred njim je bila godina napornog rada na praktičnom, eksperimentalnom nivou. Sam je morao da od raznovrsnog materijala koji je pročitao odabere određenu vežbu ili nekoliko vežbi – meditaciju, ili magijsku ili molitvenu. Od njegovog slobodnog izbora i inicijative zavisilo je šta će predložiti da radi. Niko nije mogao da mu kaže šta da odabere ili da uradi.

Obavezno je, međutim, bilo vođenje zapisnika, dnevnika. Bez obzira na to u čemu je bio nemaran, dnevnik je morao da piše redovno, trezveno i detaljno. Neispunjavanje ovoga bilo je nedopustivo. Na kraju celogodišnjeg rada, ovaj dnevnik je bio predavan Krouliju na pregled. Na osnovu toga šta je dnevnik pokazivao i otkrivao, učenik bi bio unapređivan na sledeći nivo Reda. Ali, iznad svega, Krouliju je dnevnik otkrivao karakternu strukturu eksperimentatora. Otkrivao je njegove idiosinkrazije, njegove naklonosti i ljubavi, mentalne predispozicije i emocionalne predrasude. A kako je Krouli, pozajmivši pravilo od Hermetičkog reda Zlatne zore, napisao -

„ravnoteža je osnova rada“- prepisivao je posebne vežbe i radnje koje su služile da uravnoteže učenikovu psihološku strukturu.

Ukoliko je učenik odabrao da se u toj prvoj, pripravnčkoj godini bavi samo jogom, Krouli bi mu možda predložio brojne dodatne stvari kao što su jednostavnije ali osnovne joga vežbe - disciplinske vežbe koje bi student lako bio u iskušenju da ignoriše. Ili, drugo, Krouli bi mogao da preporuči neke dijametralno suprotne radnje- kao što su molitvene vežbe, ceremonijalna magija i šta sve ne. Efekat ovoga bilo je sprečavanje da učenik razvije jednostrane crte karaktera - i na taj način spreči da ode brzopletu i postane fanatik.

Ukoliko je učenik obećavao i teoretski bio upoznat sa, recimo, delom *Različitosti religijskog iskustva* Vilijema Džejmisa i drugim sličnim analizama i opisima mističnih i transcendentálnih stanja, Krouli *bi možda* preporučio upotrebu hašiša. U vreme kada je Krouli pisao svoju knjigu, takve droge mogle su se nabaviti bez recepta, u bilo kojoj apoteci, a da to ne krši ustanovljene zakone u Engleskoj.

Svrha ove hašiš-seanse bila je, jednostavno, da studentu omogući blagi ukus ili neku naznaku mističnog iskustva ka kom je usmeravao svu svoju energiju. Kroulijeva namera *nikad* nije bila da droge koristi kao zamenu za telo-um-disciplinu, na kojoj je insistirao iznad svega. To nikako nije bila njegova namera. Moramo ozbiljno shvatiti njegovu izjavu:

„Ne nalazim potrebu za hašišom osim kao pripremnom demonstracijom da postoji drugi svet, dostupan-nekako. *Moguće je da bismo, ukoliko bi farmaceuti usmerili svoje napore ka stvaranju standardne droge.... mogli da nađemo vrednu i neškodljivu pomoć za proces koji sam optimistično nazvao Naučni Iluminizam.*“ (Italik je moj-prim.aut.)

Želim nedvosmisleno da naglasim kako je Krouli, ne jednom već hiljadu puta, potvrdio da je disciplina sama po sebi mnogo važnija od bilo kog rezultata ili dostignuća. Njegova teza bila je da se u obučavanju koncertnog pijaniste, na primer, koncentriše na vežbe i skale, sve dok ne razvije dovoljno manuelne veštine i samodiscipline da bi svirao Betovenov

Emperor Concerto. Ne počinje se od kraja. Ovo je oblast u kojoj se on ozbiljno razlikuje od svojih savremenika.

Ipak, kako je ljudska priroda samo ljudska priroda, i kako su ljudi skloni da se obeshrabre i, nakon toga odustanu od borbe za prosvetljenjem, Krouli je tvrdio da bi, ukoliko bi im se dao nagoveštaj o tome kakva bi zabranjena iskustva mogla biti, možda bili voljni da prevaziđu svoju sopstvenu inertnost i utučenost- i rade. Bila je to mrkva kojom se maše ispred magarčevog nosa. Ali, samo toliko dugo da se magarac pokrene!

„Neka se ne zamišlja“, napisao je, „da sam ovo izmislio iz čiste lenjosti ili umora. Ali, sa mističnim sredstvima koja sam tada imao na raspolaganju, zahtevao sam dane ili nedelje da bih došao do bilo kakvog rezultata... Da sam samo mogao da neophodni period smanjim na nekoliko sati... Moja molba je upućena priznatim psiholozima i fiziolozima da povećaju broj i tačnost svojih istraživanja o introspektivnim pravcima koje sam utemeljio, moguće uz veću pomoć farmaceuta.

„Kada bude određeno čisto fizio-psihološko dejstvo, zamoliću da dalje usmere pažnju na specijalne rezultate kombinovanja droge sa mističnim procesom- *uvek uz uvežbano posmatranje*-i od tog momenta budućnost Naučnog Iluminizma biće osigurana. (Italik je moj-prim. aut.)

Ono čemu se nadao, delom se i ostvarilo. Hemičari su proizveli lizergičnu kiselinu 1938, iako neki od njenih psihičkih efekata nisu uočeni sve do 1945. Tužno je reći da - iako je Krouli živio do 1947 - nikada nije saznao da je lizergična kiselina bila stvorena kao istinska droga izbora, idealan hemijski instrument za kojim je čeznuo kao eksperimentalnom pomoći magijsko-mističnom sistemu koji je razvio.

Jedan od nekadašnjih saradnika Timoti Lirija, Frank Ferguson, koji je napustio diplomski rad na antropologiji da bi doprineo napretku sada mrtve organizacije posvećene širenju informacija o lizergičnoj kiselini, jednom prilikom je objasnio da su istočnjački mistici mogli da kontrolišu svoj nervni sistem nakon dvadeset do trideset godina učenja i samodiscipline. Požurio je da arogantno, rekao bih, doda kako bi, uz pomoć halucinogena, ove joga veštine mogle da se nauče za nekoliko nedelja. Njegovo

mišljenje bilo je da duga i naporna disciplina jogija u današnje vreme ne zahteva ono što je Liri opisao kao „drogom izazvan satori.“ Ovo obećanje je, naravno, najprivlačnije za svakog od nas, *satori* bez suza! Jedan drugi pisac u *The Harvard Review* prokomentarisao je kako su se ljudi koji su radili sa lizergičnom kiselinom nadali da će naći brz i lak način da dostignu unutrašnje ciljeve koje su, u prošlosti, dostizali samo oni koji su bili voljni da se podvrgnu bolu i poslu koji se povezuje sa starim disciplinama.

Ovo je uistinu bilo daleko od osnovne premise Alistera Kroulija. Kao protivudarac ovome, kao da je bio u iščekivanju takve zloupotrebe preteranim pojednostavlivanjem, napisao je:

„Mogao bih da uverim druge ljude da misticizam nije čista ludost bez insistiranja da čitav život posvete njegovom izučavanju kod mene, a kada bih samo mogao da uverim nekoliko kompetentnih posmatrača- za tako nešto nemam poverenja ni u samog sebe- nauka bi pojurila da prati i istražuje, razjasni pitanje jednom zauvek, i, kao što sam ja verovao, i verujem, naoruža se novim oružjem deset hiljada puta moćnijim od vage i mikroskopa.“

Njegova osnovna premisa navođena je iznova, na sto različitih načina. *Nikada* nije rečeno da bi iskustvo sa drogom *per se* ikada moglo da zameni elementarnu mentalnu i spiritualnu disciplinu za koju se zalagao i na kojoj su insistirali svi prethodni okultni učitelji. U suštini, bio je relativno siguran da bi, šta god iskustvo sa drogom pobudilo, uskoro bilo zaboravljeno i postalo hladno, sivo, nejasno sećanje.

„Kako bi se i očekivalo, takve forme ostavljaju malo utisaka na sećanje. Ipak, dovoljno su zavodljive i ja se plašim da ogromna većina mistika živi svoje živote lutajući u ovom zaludnom svetu senki i školjki... Kakva zaludna ludost (od svake istinske nade napuštena!) tražiti u drogi, piću, pištolju ili konopcu raj od koga su odustali zbog trenutne slabosti ili trenutnog kolebanja...“

Ono što se zahtevalo, iznad svih ostalih stvari, bila je izdržljivost i istrajnost- disciplina sistema telo-um, u svim tehničkim fazama samog Rada, kako bi se obezbedila osnovna neophodna sredstva kroz koja će mistična stanja biti vraćena, ponovo doživljena i ponovo istražena.

Hjuston Smit koji je napisao esej u knjizi o LSD-u, koju je izdao Dejvid Solomon, misli slično kao Krouli. Napisao je:

„Slučaj Zena je ovde posebno značajan, jer njegovi stožeri po pitanju iskustva prosvetljenja-*satori* ili *kensho*-koje, neki (ali ne svi) Zenisti kažu, podseća na LSD. Slično ili različito, suština je da Zen priznaje kako će iskustvo, osim ako je ujedinjeno sa disciplinom, propasti.

Smit nastavlja i dodaje, ono što je najbitnije za ovu tezu, da:

„Čak je i Budadha morao da sedne... Bez *jo riki*, posebne *moći* razvijene kroz *zazen* (sedeća meditacija), vizija jedinstva dosegnuta u prosvetljenju...s vremenom postaje zamagljena i konačno blede u prijatno sećanje umesto da se zadrži kao sveprisutna stvarnost koja oblikuje naš svakodnevni život... Biti sposoban da živiš u skladu sa onim što je kroz *satori* otkrilo Oko Uma zahteva, kao i pročišćavanje karaktera i razvoj ličnosti, period sazrevanja *zazena*.“

Krouli je, pak, ukazao da postoje prilike, čak i kada je neko stekao vrhunsku veštinu u meditaciji, kada bi dodatni podsticaj ili stimulus obezbeđen razumnom i umerenom upotrebom hašiša omogućio da se savlada sterilnost i hladnoća dugo otegnute discipline, da se vine visoko iznad oklopnih ograničenja ego-funkcija u neopisivo. Uvod njegovog sopstvenog eseja o hašišu bavi se upravo ovim problemom.

„Takođe sam bio svestan vrhunca agonije meditacije, 'suvoće' (kako je Molinos naziva) koja očvršćuje i sterilise dušu.

„Sama radnja koja bi trebalo da je preplavi svetlom vodi jedino u tamu strašniju od smrti, očaj i gađenje koje isuviše često vodi ka napuštanju, pri čemu bi, zapravo, trebalo da ohrabre, zbog toga-kako proročišta potvrđuju-najtamnije je pred svitanje.

„Meditacija mi je zbog toga smetala“, prokomentarisao je suvo, „kao da steže i sužava dušu. Počeo sam da se pitam da li je 'suvoća' bila osnovni deo procesa. Ako bih na neki način mogao da prodrmam njen odar Uma, ne bi li Beskrajni Božanski Duh skočio u Svetlo?“

A onda rečito pita, jer, nemojmo nikada zaboraviti da je ovaj čovek bio majstor meditacije: „Ko će zakotrljati kamen?“

Da bi odgovorio na svoje pitanje, formulisao je hipotezu: „Možda je hašiš droga koja 'labavi nosače duše', ali je sama po sebi ni dobra ni loša... Dobro, dakle, da vidim da li se prvo mističnim egzaltiranjem sebe i nastavljanjem svojih molitvi dok droga rastače matriks dijamantske Duše, taj dijamant možda neće pokazati čist i iskričav, blistav 'ne od Sunca, niti od Meseca, niti od Zvezda';...“

V

ŠTA se podrazumeva pod mističnim iskustvom, može se objasniti na različite načine. Možemo koristiti idiom modernog psihološkog jezika, unapređujući mišljenje da droga, nekako, razređuje oklop karaktera ili mentalne mehanizme odbrane koji sputavaju i ograničavaju psihi.

Ovo razređivanje dozvolilo bi pojavljivanje osećanja, emocija, energije i drugih psihičkih sadržaja iz Nesvesnog, dugo zakopanih, ili pak onih koji nikad nisu videli svetlost dana. Njihovo bi pojavljivanje stoga proširilo ograničene horizonte svesnosti i omogućilo iskustvo okeanskih osećanja ili osećanja nirvane. Napad na funkcije ega je namerna kontrolisana radnja kada se primene vežbe meditacije i koncentracije - kao u jogi i Zenu - ali, naravno, mnogo manje izvesna kada se primeni psihodelična droga.

Trenutno se razvija nova škola psihologa. Oni na mistično iskustvo gledaju kao na zdrav razvoj naprednog rasta psihe. Nisu, kao što je to činila nauka devetnaestog veka, ovaj fenomen smatrali nečim što je izvan njihovog psihološkog polja. Kako je to deo prirodnog ljudskog ponašanja, tako se i razmatra unutar njihovog naučnog delokruga, a ne kao da pripada polju religije. Umesto poznate fraze „religijsko“ ili „mistično“ iskustvo, skovali su frazu „vrhunsko“ iskustvo, da bi govorili o istom unutrašnjem fenomenu.

Skloni su da posmatraju njegovu pojavu kao znatno učestaliju nego što se prethodno pretpostavljalo, sa jednom spontanošću koja je imanentna njegovoj učestalosti. Češće *da* nego *ne*, među nereligioznim ljudima kao

što su pesnici i umetnici, ne pobuđuje se niti izaziva upotrebom molitvi ili nekom drugom religijskom tehnikom.

„U principu, nema razlike između izoštravanja percepcije upotrebom spoljašnjeg instrumenta, kao što je mikroskop“, napisao je Alan Vats, „i njenog izoštravanja upotrebom unutrašnjeg instrumenta, kao što je neka od ove tri droge. Ako su one uvreda za dostojanstvo uma, onda je mikroskop uvreda za dostojanstvo oka, a telefon dostojanstvu uha...“

Neurološko objašnjenje je takođe moguće i, ukoliko je sve ostalo isto, jednako je validno. Evo, na primer, jednog, koje je dao Liri:

„Činjenice o neurološkim kapacitetima ljudskog bića jednostavno su astronomske. Svako od nas poseduje oko 10 biliona moždanih ćelija. Ovo je nekoliko puta pomnožen ukupan broj ljudskih bića na svetu. Svaka moždana ćelija može biti u vezi sa 25 000 drugih moždanih ćelija. Broj mogućih povezivanja je snage reda veličina 10 milijardi na dvadesetpetohiljaditi, količina veća od broja atoma u univerzumu. Ova elektro-hemijska mreža, nezamisliva u svojoj složenosti, anatomska je struktura svesti....“

„Kako da objasnimo ovaj neobični nesklad između potencijala kortikalnog kompjutera i siromaštva programa koje mu namećemo? Malo se zna o funkciji mozga i o procesima učenja kojima je ogromni moždani potencijal limitiran i sužen. Termin koji se čini najadekvatnijim da opiše proces je *utiskivanje*.

„Šta je utiskivanje?... To je 'veoma brzo učenje koje se dešava kod nekih životinja...u određenom, ranom stadijumu razvoja.'“

„Još jedan zadivljujući aspekt procesa utiskivanja je njegov nepredvidiv i slučajni kvalitet. Kako je Konrad Lorenc bio prisutan u pravom momentu, gušćići su ga 'utisnuli' kao zaštitnički, materinski objekat. U drugom eksperimentu, mladim pticama je u kritičnom momentu pokazana ping-pong loptica i one su provele ostatak života tražeći i vodeći ljubav sa plastičnim loptama. Ovaj eksperiment je u isto vreme zabavan i zastrašujući. Podseća nas da svako od nas vidi svet kroz perceptualne strukture (biohemijske-neurološke) koje su nam slučajno postavljene u najranijim momentima. Pokreće zabrinjavajuću sumnju da, uprkos našoj

hvaljenoj racionalnosti i uslovljenoj sigurnosti, možda jurimo određenu ping-pong lopticu koja nam je, u tim osetljivim momentima osvetljenosti, jednostavno utisnuta u kortikalni film...

„Određeni alkaloidni molekuli imaju moć da dramatično odlože poznate, naučene strukturalne karakteristike nervnog sistema; Svesnost je iznenada oslobođena iz svog uslovljenog obrasca i izbačena u blještavo tkanje nenaučenih mentalnih slika. Koliko god vatreno bilo neslaganje naučnika o vrednosti i socijalnom značaju psihodeličnih droga, postoji jedna stvar oko koje se slažu; droge pokreću svesnost u tajanstvene, nove predele u kojima sve deluje moguće i ništa ne ostaje određeno...Psihodelične droge mogu ne samo da otklone stare utisnute modele, već i da pruže mogućnost iskustva 'smrt-ponovno rađanje' koje se tako često navodi tokom psihodeličnih trenutaka. Ponovno utiskivanje znači da je tokom psihodelične seanse nervni sistem subjekta u stanju dezorganizovanog fluksa koje je vrlo blisko onom iz detinjstva. Planirano, voljno oslobađanje fiksnih perceptualnih obrazaca i privremeno otvaranje fluidne, bezgranične svesti nagoveštava nadu kontrolisanog, samokontrolisanog ponovnog utiskivanja.“

Možemo ići i dalje, na religijski koncept, da mistično iskustvo predstavlja Sjedinjenje sa Bogom. Krouli je mogao biti teista kao što je bio sa Vedantom, ili ateista kao sa Thera Vada Budizmom, kako je odabrao, u zavisnosti od okolnosti. Ali, koji god filozofski stav da je zauzeo, njemu kao medijumu nije predstavljalo problem da tumači životna iskustva, bilo da su ona mistična ili sekularna. Češće je, zapravo, usvajao ateistički stav, kao više utilitaristički. Ovo je prilično dobro izraženo u sledećem odlomku iz njegovog dela *Jevanđelje po Sv. Bernardu Šou*.

„Mistično postignuće može se definisati kao Sjedinjenje Duše sa Bogom, ili kao realizacija sebe, ili- postoji pedeset fraza za isto iskustvo. Isto je jer, bez obzira na to da li ste Hrišćanin ili Budista, teista ili (kao što sam ja, hvala Bogu!) ateista, postizanje ovog, jednog istog, stanja dostupno vam je koliko i noćna mora, ili ludilo, ili intoksikacija. Religiozni narodi zakopali su ovu činjenicu ispod planina dogme, ali ju je studija komparativne religije razjasnila. Potrebno je samo objavljivati paralelne

odlomke mistika svih godina i religija da bi se videlo da su govorili o istim stvarima; dobija čak i verbalne identitete, kao kineski 'Tao koji je Tao nije Tao', hinduski 'Ne To, Ne To', kabalistički 'Glava koja je iznad svih Glava, Glava koja nije Glava', hrišćanski 'Bog je Ništa' i modernih ateista ili panteističkih mistika 'To nije ono što jeste.'

Mogao je da usvoji i druge stavove, koji su jednako validni kao i prethodni. Sledeći opis, na primer, izveden je iz dnevnika koji datira, približno, iz 1909:

„Kada sam dakle pripremio odaju, tako da je sve bilo u mraku, osim Lampe nad Oltarom, počeo sam, kao što sam gore već zabeležio, da se raspaljujem u molitvi, pozivajući svog Gospoda; i zapalio sam u Lampi Pantakl koji sam napravio od Njega, odričući se Slika kako bi se On sam mogao pojaviti u meni.

„Odaja je bila ispunjena tim čudesnim sjajem ultraljubičastog svetla koje je svetlelo bez izvora, kom nije bilo ravnog u prirodi, osim ako je to bila Severna Zora... Potom sam jedva primetno, lako, jednostavno, neprimetno klizeći, prešao u Ništa. I bio sam omotan u crni sjaj svoga Gospoda, koji je prodro u svaki deo mene, stapajući svoje svetlo sa mojom tamom, ne ostavljajući tamu, već čistu svetlost.

„Gledao sam obličje svoga Gospoda i osetio kako se unutrašnje drhtanje razbuktava u Poljubac - i predosetio istinske Svete tajne - i u jednom momentu video sve mistične vizije u jednoj; i Sveti Gral mi se prikazao, i mnoge neizrecive stvari postadoše mi znane.

„Dato mi je da uživam u finom prisustvu svoga Gospoda u sebi tokom tog čitavog dvanaestog dana.

„Onda sam zamolio Gospoda da me, još sada, povede u svoje večno prisustvo.

„Ali, On se povukao, jer ja moram da uradim ono što sam ovde poslat da uradim... A Svetlo i Parfem sa mnom svakako ostaju u maloj Odaji i znam da moj Spasitelj živi i da će poslednjih dana stajati nad zemljom...

„Sat na Senatu otkucava, a moje uši su obuzete njegovom mističnom melodijom. To je Beskrajno unutrašnje kretanje stvari, osigurano

koegzistencijom njihovog zbira sa celinom, koje transcendiraju krajnje suprotnosti; promenu koja ukazuje na truljenje, stabilnost koja vodi u monotoniju.

„Razumem sve Psalme Blagoslova; tu je spontana pohvala, fontana u mom srcu. Autori Psalma sigurno su znali nešto o iluminaciji kada su ih pisali...Moja duša peva... Moja duša peva!“

U pokušaju da navedenu zahvalnicu, makar i u maloj meri, učinimo racionalnom, mogli bismo se osvrnuti na esej *Nauka i Budizam* koji je napisao oko 1903, ne mnogo pre nego što će doživeti svoje prvo Dhyana iskustvo nakon intenzivnog vežbanja joga. U ovom eseju je napisao:

„Pretpostavimo, međutim, san toliko stvaran da se budan čovek čitav unizi pred sećanjem na njega, da se njegova svest o njemu pojavljuje kao hiljadu puta stvarnijom nego o stvarima oko njega; pretpostavimo da je čitav ovaj život načinjen tako da odgovara novim činjenicama njemu tako otkrivenim; da bi se s radošću odrekao godina normalnog života da bi dobio minute tog života-sna; da je njegov osećaj za vreme iskorenjen kao nikad ranije, i da su ovi uticaji trajni. Tada ćete reći, delirium tremens (i intoksikacija hašišom, s obzirom, konkretno, na osećaj za vreme) nam daje paralelu. Ali, fenomen delirium tremensa se ne javlja kod zdravih osoba. Što se tiče insinuuacije o auto-hipnozi, sećanje na 'san' je dovoljan odgovor. Bilo kako bilo, jednostavna činjenica o višoj očiglednoj stvarnosti - uverenje koje se ne može uzdrmati, *inépuisable* (jer u engleskom ne postoji reč) dovoljan je test. I ako se udostojimo da se raspravljamo, to je zarad zadovoljstva, i nebitno za vitalnu činjenicu; čarka, a ne žestoka borba.

„'San' koji sam opisao je stanje koje Hindusi i Budisti zovu Dhyana. Metod za njegovo dostizanje je duševno i fizički zdrav i naučan... Jednostavno je. Um je prisiljen da fiksira svoju pažnju na jednu misao, dok se primenjuje moć kontrole i održava duboka budnost u slučaju da misao na momenat odluta.“

Ili bi mogao da, sa najvećom lakoćom, izbegne bilo koji od navedenih pristupa, da primeni skeptičniji filozofski stav, kao što je navedeno, na primer, u njegovoj najranijoj knjizi o jogi - *Deo I Knjige IV*:

„U toku koncentracije *primetili smo da se sadržaj uma u svakom momentu sastojao od dve stvari, ne više; Objekat, promenljiv, i Subjekt, nepromenljiv, ili se tako čini. Uspehom u Dharani objekat je učinjen nepromenljivim koliko i subjekat.*

„*Rezultat ovoga je da dva postaju jedno.* Ovaj fenomen obično dolazi kao ogroman šok. Neopisivo je čak i stručnjaku za jezik, te stoga ne iznenađuje da poluobrazovani mucavci plivaju u okeanima euforije.

„Sve poetske sposobnosti i sve emocionalne sposobnosti bacaju se u vrstu ekstaze pojavom koja odbacuje um i čini da ostatak života deluje apsolutno bezvredno u poređenju... *Čak i kada osoba stalnim ponavljanjem postane naviknuta na Dhyanu, nema reči koje se čine adekvatnim... Najvažniji faktor u Dhyani je, međutim, uništavanje ega.* Naše shvatanje univerzuma mora biti u potpunosti preokrenuto, ako ovo želimo da prihvatimo kao validno, a došlo je vreme da razmotrimo šta se zaista dešava...*Čovek koji je iskusio bilo koje od intenzivnijih oblika Dhyane je oslobođen. Univerzum je uništen za njega i on za Univerzum. Njegova volja, stoga, može ići svojim putem, nesputana...* Dogodio nam se najzaprepašćujući fenomen, imali smo iskustvo koje čini da ljubav, slava, status, ambicija, bogatstvo, izgledaju smešno i sa strašću počinjemo da se pitamo 'Šta je istina?' Univerzum se srušio na nas kao kula od karata, a i mi smo se stropoštali.

U knjizi *Istorija Zen Budizma* koju je napisao Hajnrih Dumulin, S.J., postoji opis 'Velikog umiranja' koji bi Krouli, na svoj ateistički način, sve u svemu prihvatio, s obzirom na to da je odgovarao jednom od njegovih mističnih iskustava tokom prelaska južnih granica Kine, blizu Vijetnama, 1906:

„Ukoliko želite da dosegnete pravi Nonego,“ kaže monah Hakuin u toj priči, „morate osloboditi svoj uticaj nad ambisom. Ako nakon toga oživite doći ćete do istinitog ega četiri vrline. Šta znači osloboditi svoj uticaj nad ambisom? Čovek je zalutao i stigao do mesta na koje ljudska noga nikad nije kročila. Ispred njega je zevao ponor bez dna. Njegova stopala stajala su na klizavoj mahovini na kamenu, a bezbednog uporišta nije bilo nigde oko njega. Nije mogao da korakne ni napred ni nazad. Samo ga je smrt

čekala. Loza koju je šćepao levom rukom i vitica koju je držao desnom rukom, malo su mogle da mu pomognu. Život mu je visio o koncu. Bude li oslobodio obe ruke odjednom, njegove suve kosti će se pretvoriti u ništavilo.

„Tako je to sa učenicima Zena. Tražeći jedan *Koan* dolazi do tačke kada je njegov um kao mrtav a njegova volja kao ugašena. Ovo stanje je poput široke praznine nad dubokom provalijom bez mogućnosti da se uhvati rukom ili nogom. Sve misli išćeznu, a u grudima gori zebnja. Ali, onda se iznenada desi da se sa *koanom* i telo i um slome. To je slučaj kada se ruke oslobode iznad ambisa. Ovo iznenadno uzdizanje je kao da neko pije vodu i zna šta je za njega vreline i hladnoća. Ispunjava se neizmernom radošću. Ovo se naziva ponovno rođenje (u Čistoj Zemlji). Ovo je nazvano gledanjem u sopstvenu prirodu. Sve zavisi od istrajavanja i uverenja da će uz pomoć ove koncentracije osoba konačno prodreti u suštinu sopstvene prirode.“

U knjizi *Psihologija hašiša*, ovde ponovo objavljenoj, Krouli je imao da kaže mnogo više o osnovnim kriterijumima mističnog iskustva, što vredi citirati:

„Može biti korisno ovde jednom za uvek napraviti razliku između lažnih i stvarnih mističnih fenomena, jer smo u prethodnim poglavljima pričali o oba bez razlike. U 'astralnim vizijama' svest je jedva narušena, u magijskim izazivanjima snažno je egzaltirana, ali je još uvek ograničena svojim prvobitnim uslovima. Ego je još uvek suprotstavljen ne-Egu; vreme je, ako je i izmenjene brzine, još uvek tu; isto kao i Prostor, neke vrste prostora smo svi svesni. I opet, opaženi fenomeni prate uobičajene zakone rasta i propadanja.

„Ali, svi stvarni mistični fenomeni protivreče ovim uslovima.

„Pre svega, Ego i ne-Ego ujedinjaju se eksplozivno, njihov proizvod nema ni jedan od kvaliteta bilo kojeg od njih. To je upravo onakav fenomen kao direktno mešanje vodonika i hlora. Prvo što se uočava jeste iluminacija u našoj analogiji, ekstaza ili ananda (blaženstvo) u dostizanju Dhyane. I kao što nam ovaj iluminacija ne pomaže da analiziramo gas hlorovodonične kiseline, tako nas Ananda sprečava, ometajući nas u opažanju stvarne

prirode fenomena. U višim mističnim stanjima, dalje, nalazimo da su Jogi ili Mag naučili kako da to kontrolišu.

„Ali kombinacija elemenata će obično biti jedna konačna radnja katastrofalne energije... Nova svesnost koja nastaje kao rezultat kombinacije je, takođe, uvek jednostavna.“

VI

ŠTA je to toliko važno u vezi sa psihodeličnim drogama zbog čega bismo trebali da im posvetimo pažnju? Ili posvetimo vreme onome što je Krouli pre toliko godina imao da kaže o njima? Možda se najubedljiviji odgovor na ovo pitanje može naći u nekoliko izjava jednog od gore navedenih savremenika.

U eseju pod naslovom „Kultura i individua“ Oldas Haksli je saosećajno napisao:

„Izuzetno rapidne tehnološke i demografske promene postepeno povećavaju opasnosti kojima smo okruženi, dok u istovremeno slabe značaj tradicionalnih modela osećanja-i-ponašanja koje svim pojedincima, vladarima i potlačenima podjednako, nameće njihova kultura. Uvek poželjno, široko rasprostranjeno uvežbavanje u otvaranju rupa u kulturnim ogradama sada je najneophodnije. Može li to uvežbavanje biti ubrzano i učinjeno još efikasnijim pažljivom upotrebom fizički neškodljivih, sada dostupnih psihodelika? Na osnovu svog iskustva i objavljenih dokaza, verujem da može. U mojoj utopističkoj fantaziji, *Ostrvo*, u zamišljenim uslovima sam razmatrao načine na koje bi bilo moguće supstance slične psilocibinu upotrebiti da bi se ispotenciralo neverbalno obrazovanje adolescenata i podsetili odrasli da se stvarni svet veoma razlikuje od unakaženog univerzuma koji su za sebe stvorili sredstvima kulturno-uslovljenih predrasuda.“ Na ovom mestu, Haksli je odgovorio

nekim od svojih kritičara sa prilično surovim humorom: „Zabavljajući se sa Gljivom’- tako je jedan šaljivi kritičar objavio priču. Tek, šta je bolje, provoditi se sa gljivom ili imati ideološku idiotiju, imati ratove zbog reči, imati sutrašnja nedela zbog jučerašnjih nesporedazuma?“

Tu je, takođe, i značajan odlomak iz knjige Alana Vatsa *Vesela kosmologija*:

„Reakcija većine obrazovanih ljudi na ideju sticanja bilo kakvog dubljeg psihološkog ili filozofskog uvida kroz drogu je da je to previše jednostavno, previše veštački, čak i previše banalno da bi se ozbiljno razmatralo. Mudrost koja se može ’uključiti’, kao prekidač na lampi, kao da vređa ljudsko dostojanstvo i degradira nas do nivoa hemijskih mašina. Osoba priziva u um slike hrabrog, novog sveta u kom postoji klasa proizvedenih Buda, ljudi koji su ’sastavljeni’ kao lobotomizirani, sterilisani ili hipnotisani, ali u drugom pravcu...“

(...)

BIBLIOGRAFIJA

- Marshall, London *Lancet*, 1897, i.p. 235.
Dixon, *British Medical Journal*, 1899, ii.p. 136.
Fraenkel, *Arch.f.exp.Path.u.Pharm.* xlix, p. 266.
Cushny, „Textbook of Pharmacology“, 1906, p. 232.
Houghton and Hamilton, *Am. Jour. Pharm.* January 1908.
Transactions Chem. Society, 1896, 69, 539.
Proceedings Chem Society, 1898, 14, 44, Feb. 17; Ibid. 1898,
p.184
Squires, „Companion to British Pharmacopoeia“, 1908.
Martindale’s „Extra Pharmacopoeia“, 1908.
Hooper’s „Medical Dictionary“.
Chemist and Druggist.

ETC

E. WHINERAY, M.P.S.,

(...)